

CHET TILI DARSLARIDA O'RGANILAYOTGAN CHET TILI VA ONA TILIDAN BIRMA- BIR FOYDALANISH ASOSIDA O'QUVCHILARNING ONGINI RIVOJLANTIRISH

Rashidova Lola Faxriddin qizi
SamDCHTI, Xorijiy til va adabiyot(ingliz tili)

Annotatsiya: Ushbu maqolada Chet tili darslarini o'qitish metodikasi haqida fikrlar qayd etilgan. Darslarda Chet tili va ona tilidan foydalanish asosida o'quvchilarning mustaqil fikrlashini shakllantirish va buning bir qancha afzalliklari haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: chet tili, ona tili, tinglash, gapirish, o'qish, yozish, ko'nikma, ta'limshunoslik, tarjimashunoslik

Annotation: This article contains comments on the methodology of teaching foreign language classes. In the lessons, information is given about the formation of independent thinking of students based on the use of foreign language and mother tongue and several advantages of this.

Key words: foreign language, mother tongue, listening, speaking, reading, writing, skills, pedagogy

Аннотация: В данной статье содержатся комментарии по методике преподавания иностранного языка. На уроках дается информация о формировании самостоятельного мышления учащихся на основе использования иностранного и родного языка и некоторых преимуществах этого.

Ключевые слова: иностранный язык, родной язык, аудирование, говорение, чтение, письмо, навыки, педагогика

KIRISH

Hozirgi davrda xorijiy tillarni o'rganish borasida tillarni o'qitish metodikasini ishlab chiqish, mavjudlarini takomillashtirish, eski usullarni yangilash kabi jarayonlar jadal tus olmoqda. Chet tillarini o'rgatish metodikasini yaxshilash tilni o'zlashtirishda ega bo'lish kerak bo'lgan ko'nikmalarni o'stirishga xizmat qiladi. Xorijiy tillarni o'rgatishga qo'yilgan talablar aksariyat hollarda to'rtta ko'nikmani: tinglash, gapirish o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Lekin shu o'rinda ta'kidlash joizki, xorijiy tillarni o'rganishdagi eng katta vazifalardan bo'lmish tarjima qilish ko'nikmasi bir oz nazardan chetda qolgan. Tarjimashunoslik alohida ajralib chiqqan lingvistik fan sifatida qaralib, chet tillari o'quv jarayoniga sust tadbiiq qilinmoqda. Aytish mumkinki, bunday holat butun dunyoda kuzatilib, ushbu muammoga olimlar o'z tadqiqotlari natijasi o'laroq yechim topishga intilganlar.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ma'lumki, ona tili va o'rganilayotgan xorijiy til o'rtasida katta tafovutlar mavjud bo'lib, ushbu farqlar madaniy o'zgachalik, dunyoqarash, yashash tarzi, konseptlar manzarasi tufayli yuzaga keladi. Ana shu tafovutlarni ilg'ash hamda uni tarjimada to'g'ri va adekvat tarzda berish esa tarjimondan lisoniy va g'ayrilisoniy bilimlarni talab etadi. Xorijda va mamlakatimizda nashr etilgan til o'qitishga oid metodik adabiyotlar orasida ikkinchi tilni o'rgatishga doirlari nihoyatda ko'p. Demak, masalalarning ishlanganligi, sharoit muhayyoligi va xohish-istak borligi ushbu tilni egallashga keng yo'l ochadi.

Ikkinchi tilni o'rganish ona tilidagi tajribaga suyanishni taqozo etadi va, o'z navbatida, chet tilini egallashga o'zining tegishli ta'sirini o'tkazadi. Til ta'limida chet til o'quv predmeti filtr („dahana“) vazifasini o'taydi. Oldin o'rganilgan tillarning materiali va nutq malakalari chet til „suzg'ichi“dan o'tadi. Undan o'tadigan va o'tmay qolib ketadigan til hodisalari ikki toifaga ajraladi: o'tgani — yordam bergani, o'tmagani — xalaqit beruvchisi. Mazkur mulohazaning mohiyati shundan iboratki, chet til muallimi o'quvchilar til tajribasini hisobga olib ish ko'radi (til tajribasi ona tili, ikkinchi til va chet tildan to'plangan nutqiy, til materialiga oid va til qoidalariga doir uch tarkibli metodik tushunchadir).

Til ta'limshunosligi muammolarini yechishda chet til o'qitish umumiy, xususiy va qiyosiy metodikalarining o'mi sezilarli bo'ladi. Chunki chet til o'qitish jarayoni awal to'plangan til tajribasining ko'zgidir. Unda ro'yobga chiqqan maqsadlar, o'zlashtirilgan mazmun va qo'llangan o'qitish metodi ham yaqqol sezilib turadi. Chet til o'qitishning qiyosiy metodikasi ma'lumotlari va til ta'limshunosligi (ona tili, ikkinchi til bo'yicha) axborotlari qo'shib, yaxlit „Tillar ta'limshunosligi" vujudga keladi. Til ta'limi jamlama tasnifi. Tillarni o'qitish metodikalarining barchasini umumlashtiruvchi „Tillar ta'limshunosligi", fani yutuqlari yig'indisini jamlovchi tipologiya (tasnif) nomi bilan ataymiz. Ona tili, ikkinchi til, chet til o'qitishning har qaysisida qiyosiy metodika ishlab chiqilishi „Tillar ta'limshunosligi“da jamlovchi tasnif yaratishga imkon beradi. Jamlama tasnifning bunyod etilishiga, yuqorida ta'kidlanganidek, ta'lim sharoiti, maqsadi, mazmuni, metodi kabi ilmiy-metodik hodisalar „suzg'ichi“dan til ta'limini o'tkazish muhim asoslardan biri hisoblanadi.

Chet tillari darslarida o'rganilayotgan chet tili va ona tilidan birma-bir foydalanish o'quvchilarning ongini rivojlantirishga qanday ta'siri borligi haqida chuqur tahlil qilinadi. Bu mavzuni qanday yuritish va o'quvchilarga qanday yordam berish mumkinligi haqidagi masalalariga aloqador tahlillar bilan kuzatiladi. O'quvchilar uchun chet tillari darslari va ona tili darslari o'rtasida o'zaro aloqalar bor. Bu aloqalar o'quvchilarning aniq til bilimini oshirishda va tarjima qilish, gapirish, yozish va ko'chirish amalga oshirishda yordam beradi. O'quvchilar bir tilni boshlang'ich darajada o'rganish orqali, ikkinchi vaqt undan foydalanib turish bilan yana bitta tilni o'rganishda

ko'prik yordam beradi.

O'quvchilarni rivojlantirishning birinchi asosiy usuli til darslarida chet tillari bilan ona tili o'rtasida o'zaro qarashlarni amalga oshirishdir. Chet tillari va ona tili grammatikasi, leksikasi va nutq tarkibidagi farqlari o'quvchilar uchun aniqlanadigan xususiyatlar bo'lib, bu retseptor va produser funksiyalarining yaxshilashiga imkoniyat yaratadi. Rivojlantiruvchi usulning ikkinchi qismini o'quvchilarning amaliyotga o'tishiga qaratilgan. Chet tillari darslarida amaliy xarakterga ega bo'lgan til bilimini shaxsiy hayotda samarali iste'mol qilishga mo'ljallangan darajada rivojlantirish zarur. Bu amaliyotning muhim qismlarini o'z ichiga olgan adabiy meros, hikmat olami, o'zbek adabiyoti, ona tilidan foydalanishning zamonaviy texnologiyalar, biznes, diplomatiya va boshqalar bilan bog'liqlikka hodisalar ham kiradi.

Bolalar o'zlarining ona tillari bilan bo'lgan aloqalarini o'zgartirib, ulardagi chet tiliga qo'shimcha e'tibor berilishi kerak. Shunday qilib, til darslarida ishtirok etish uchun o'quvchilar rivojlanishlarini yengillashtirish uchun ularga chet tillari darslaridagi bilimlarini amaliyotga o'tkazishga imkon yaratishda kerakli bo'lgan masalalar va muammolarni hal qilishga yordam berilishi talab qiladi.

Bundan tashqari, chet tillari darslarida amaliyotga o'tish bo'yicha o'quvchilarga yordam berishda boshqa usullari ham mavjud. Misol uchun, chet tillaridagi o'quvchilar hammasiga bir vaqtda juda ko'p kontaktli so'zlashish va yozuvlar yozish orqali amaliy tillarni rivojlantirishda quyidagi masalalar yechishda ko'maklashadi: tavsiyalar, yozuvchilar va matnlar bilan ishlash, videolardan foydalanish, ona tillaridagi litseylarda ishlash, xalqaro munosabatlar, do'stlar va nogironlar bilan doimiy aloqalar o'rnatish, internetdagi resurslardan foydalanish, tarjima bo'yicha turli qurilmalardan, appostillardan va qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanish. Shunda, o'quvchilarning chet tillari va ona tili bilan birga o'rganish usuli, tilni birma-bir tarzda rivojlantirishga imkon beradi va ularga sinovdan tashqari amaliyotga o'tishda muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun kerakli bo'lgan ustunliklarni ta'minlaydi. Bu usul, o'quvchilarga chet tili ma'naviyatini tushunish va uni amaliy ravishda ishlatish imkoniyatini beradi. Shuningdek, ona tilidan chet tiliga o'tish jarayonida o'quvchilar o'zlarini rivojlantirishlari va yangi ma'lumotlarni o'rganishlari bilan bog'liq bo'lib, ularning intellektual va kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda chet tili va ona tilini birgalikda foydalanishning asosiy afzalligi, o'quvchilarning chet tilini tez va samarali o'rganishiga yordam berishi va ularning o'zlashtirish jarayonini tezlashtirishi. Bu usul bilan, o'quvchilar yangi so'zlar va bayonotlarni tez va samarali o'rganishadi va bu ularning chet tilini tezda o'rganishini ta'minlaydi. Shuningdek, chet tili darslarida o'quvchilarning ongini rivojlantirish uchun juda samarali usuldir va ularni chet tillariga qiziqishlarini oshirishga yordam beradi. Birma-bir foydalanish, o'quvchilarning o'zlarini mustahkamlash va shaxsiy

rivojlanishlariga yordam beradi. Ular o'zlarining chet tilini o'rganish orqali yangi imkoniyatlarga ega bo'ladi va bu ularning kasbiy rivojlanishiga va kengayishiga imkoniyat yaratadi. Bundan tashqari, boshqa tillarni o'rganish orqali, o'quvchilar dunyoqarashlarini kengaytirish, eng yaxshi texnologik va madaniy yutuqlarga ega bo'ladi. Bu esa ularning global jamiyatda muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Pym A. Where Translation Studies lost the plot: Relations with language teaching. *Translation and Translanguaging in Multilingual Contexts*, 4 (2), 203–222. – 2018.
2. Shen M. *Teaching translation: programs, courses, pedagogies. Perspectives.* 2017.
3. Colina S. *Second Language Acquisition, Language Teaching and Translation Studies. The Translator*, 8:1, 1-24, 2002.
4. Yusupov O. Хорижий тилларни ўқитишда таржиманинг аҳамияти //Chet tillarni o'qitishda dolzarb muammolar, innovatsiyalar, an'analar, yechimlar va badiiy adabiyotlar tahlili. – 2022. – Т. 1. – №. 01.
5. Melis N.M., Albir A.H. *Assessment In Translation Studies: Research Needs. META Journal des traducteurs/Translators' Journal. Volume 46, Number 2, 2001.*
6. Khudoyorovich, K. K., Rasuljanovna, I. N., Khalmuratovna, R. Z., & Eshkobilovna, K. D. (2020). *The Issues of Word Choice in Fiction Translation. International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(04)
7. Бабинская П. К., Леонтьева Т. П., Андреасян И. М., Будько А. Ф., Чепак И. В. *Практический курс методики преподавания иностранных языков: Учебное пособие... . — Изд. 5-е. — М.:Тетра Системе, 2009. — 288 с.еория школьного учебника. — М.: Русский язык, 1977. —*
8. Верецагина И. Н., Рогова Г. В., Языкова Н. В. *Методика обучения английскому языку: 1—4 классы: Пособие для учителей и студентов педагогических вузов. — 4-е изд. — М.: Просвещение, 2008.*